FAKİRİZM

Keramet mi? Düzenbazlık mı?

MUSTAFA B. BOZKURT

ÖTÜKEN

ÖTÜKEN

/ otukennesriyat

YAYIN NU: 2035
KÜLTÜR SERİSİ: 1107

T.C. KÜLTÜR ve TURİZM BAKANLIĞI
SERTİFİKA NU: 49269

ISBN: 978-625-408-614-4

www.otuken.com.tr | otuken@otuken.com.tr

ÖTÜKEN NEŞRİYAT A.Ş.®
İstiklâl Cad. Ankara Han 65/3 • 34433 Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 251 03 50

Genel Müdür: Ertuğrul Alpay

Genel Yayın Yönetmeni: Göktürk Ömer Çakır

Proje Danışmanı: Tahsin Yıldırım

Editör: Oğuzhan Murat Öztürk

Düzeltmen: İnayet Bebek

Kapak Tasarımı: Ceyhun Durmaz

Dizgi-Tertip: Çelebi Şenel

Kapak Baskısı: Pelikan Basım

Baskı: Çınar Matbaacılık ve Yayın Sanayii Ticaret Ltd Şti
Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. Ata Han Nu: 34 K: 5
Bağcılar-İstanbul
Tel: (0212) 628 96 00
Sertifika Nu: 45103

İstanbul- 2023

Kitabın bütün yayın hakları Ötüken Neşriyat A.Ş.'ye aittir. Yayınevinden yazılı izin alınmadan, kaynağın açıkça belirtildiği akademik çalışmalar ve tanıtım faaliyetleri haricinde, kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz; hiçbir matbu ve dijital ortamda kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Mustafa B. Bozkurt (1994-...): İstanbulludur. Evlidir. Fiilen avukatlık yapmaktadır. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu olup, Medipol Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans yapmıştır. Hukuk Felsefesi sahasındaki Yüksek Lisans tezi *Milli İrade: Millet ve Demokrasi Üzerine Yeniden Düşünmek* adıyla kitaplaştırılmıştır. Sakarya Serdivan Belediyesi'nce neşredilen *Seyyid Osman Adapazarî Divânı*'nın yayına hazırlanmasında katkıda bulunmuş, *Medhî* mahlası ile yazdığı şiirler muhtelif eserlerde neşredilmiş ve bestelenmiştir. *Genç Sanat*'ta yayımlanan öykülerinin ve muhtelif mecralarda neşredilen tarih-kültür-sanat yazılarının yanı sıra, *Lex Historiae* Youtube Kanalı'nda tarih, kültür ve aktüel yaşamla ilgili içerikler üretmekte, *Zakiran Ensemble* bünyesindeki konserlere konuşmacı/ korist olarak katılmaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ 11

FAKİRİZMİN RUHU 15

MUSALAR VE SİHİRBAZLAR
Levant Bölgesi'nde Olağanüstü Deneyimler 25

KILIÇ MI KESER HİMMET GİYENİ
Havarık Gösteren Dervişler 37

FAKİR VS. YOGİ
Hindistan'da Keramet Savaşları 71

FAKIRS AND FAKERS
Avrupa'da Fakirizm Modası 119

CEZAYİR SÖMÜRGESİNDE BİR AVRUPALI SİHİRBAZ
Houdin Dervişlere Karşı 139

TEKKE FUKARALIĞINDAN SAHNE FAKİRLİĞİNE:
Aziz Ensârî'nin Fakirizm Macerası ve Türk Fakirleri 155

SON SÖZ 190

ÖN SÖZ

Muhterem Okuyucu,

Naçiz kitabımızın bu kısmını okuyor iseniz, mutlaka titiz ve dakik bir kimse olmalısınız. Önsözler nasılsa şöyle bir bakılıp geçilen kısımlardır. Dürüst olmak gerekirse önsöz, bir kitap kaleme almış olan herkes bilir ki, yazarın bütün yazma iktidarını tükettiği anda üzerine yüklenen bir angarya olduğundan pek çok muharririn saç baş yolarak, kahve üstüne kahve içerek zorlukla bitirdiği meşakkatli kısımlardır. Hele yazar önsözde sanki bütün yazdıklarını bitirip "önsözü de eksik kalmasın" dememiş gibi yapmaz mı? Çıldırmak işten değildir. Yazar sanki o an aklına gelmiş, kendisine ilham olunmuş gibi hem konuyu bulur hem de her başlığa uygun birer paragrafla konuları birbirine bağlar. İnsan böylesi önsözleri gördükçe "eski usul bir hamdele, bir salveleyle bu bahsi kapatsak ne hoş olurdu," demeden edemiyor. Bir de bu işin son sözü eski tabirle hatimesi vardır. Ağırbaşlı yazarımız önsözde bulduğu fikirleri, keşfettiği vakaları, anlatmak istediklerini kâmilen ifade etmenin verdiği sevinçle konuyu toparlamaya çalışır, vakti yoksa yahut aklı böyle cinliklere ermiyorsa kitabın geniş bir özetini vermek gafletine düşer; bir çuval inciri berbat eder. Hem önsözde hem de sonsözde yaptığı bu acemilik sebebiyle belki on-on beş sayfa hebâ olur, tonla kâğıt; o kâğıtların imalatı için kesilen düzine düzine ağaç heder olur, kimsenin bakmayı arzulamadığı bu kısımlar her baskıda millî servet hanemize eksi yazar durur.

Bir ihtimal kitabın mevzuundan bihaber olarak bu kitabı satın almış alışverişkolikler veyahut kaderin cilvesi bu

ya, kendisine hediye kabilinden bu kitap ulaşmış uğurlu gün sahipleri için yine de birkaç izahta bulunsak, bu izahı da can sıkmadan, karın şişirmeden ekleyip kenetlesek hoş olacak. Eskiler "Kan et kanun etme," demişler, demekle kalmamış "Eski köye yeni âdet gelmez," diyerek örfün, ananenin ehemmiyetinden dem vurmuşlar. İyi etmişler. Bizim aklımız ermese de bu önsöz âdetinde mutlaka bir hikmet vardır. Binaenaleyh şair-i meşhûr Ziya Paşa Hazretleri; "İdrak-i maânî bu küçük akla gerekmez/Zira bu terâzî bu kadar sıkleti çekmez," buyurmuşlardır.

Elinizdeki bu kitap asırlar boyunca olağanüstü hallerıyle insanları etkileyen münzevilerin, ruhbanların, azizlerin, velilerin, dervişlerin kitabı olduğu kadar hokkabazların, sahtekârların, gezici sanatkârların, illüzyonistlerin, kaçık bilim adamlarının da kitabıdır. Aslında kitabımızın yazılış öyküsü, bir Rıfâî dervişi iken, tarikatına mahsus şiş batırma, kızgın demir yalama gibi fevkaladelikleri geçim kapısı hâline getiren Aziz Ensârî'nin hayatına dair araştırmamla başlıyor. Avrupa'nın şık sahnelerinde tekkelerde öğrendiği marifetleri gösteren bir dervişin hikâyesi elbette ilgi çekicidir. Ancak onun sahne aldığı yıllarda gündemi kasıp kavuran fakirizm şovlarının öyküsünü kurcaladıkça birbirinden renkli onlarca hikâyeye denk geliyoruz. Bu kitap da bu sayede bin türlü acayipliğin kitabı hâline geliyor. Dilimize bir deyim olarak yerleşen "Hint fakiri" tabirinin kökeni olan "fakirizm", öncelikle münzevi bir yaşam süren, vücutlarına hâkimiyetleri sebebiyle çivili yataklarda yatabilen, aç-susuz kalabilen, vücutlarına kesici ve delici aletler saplayabilen insanları ve bu insanlara ait marifetlerin Avrupa sahne sanatları arasında yer bulan taklitlerini işaret ediyor. Dolayısıyla kitabımız, dünyanın muhtelif yerlerinden her tür olağanüstülüğü ve bunların sahne sanatlarına tesirini konu ediniyor.

Tarihin ciddi, tutarlı ve soğukkanlı yolundan geçerken yalnız savaşlar, anlaşmalar ve taht oyunları karşılamıyor

bizi. Bunlardan daha fazla sıradan insanların, olağanüstü karşılaşmaların ve tecrübelerin hikâyelerine tesadüf ediyoruz. Bu bakımdan naçiz kitabımız bir sosyal tarih araştırması olarak görülebilir. Ancak ne yalan söyleyelim yer yer konumuzun da tahrik ve teşvikiyle bir çeşit öykü-anlatıcılığına savrulmadık dersek haksızlık etmiş oluruz. Nihayetinde bir yogi ile bir velinin akıllara durgunluk veren savaşını anlatırken akademinin boğucu üslubundan çıkmamak elde midir? Kitaba başlamadan önce bu hususta bende-i ahkârınızı, muharrir-i fakirinizi mazur görmenizi istirham ederim. Bir akademik eserin tasnif meraklısı yazı biçiminden yer yer uzaklaştık, bazen daldan dala atladık, bazen kısacık bir bahsi anlatması keyifli olduğu için köpürte köpürte sayfalar doldurduk, bazen de bir mevzuyu "Arife tarif gerekmez," diyerek kısa bir dokunuşla geçtik. "Dinleyen anlatandan arif gerektir," fehvasınca, siz kıymetli okuyucularımızın bu satırların fakir yazarından daha arif olduğuna inanıyoruz.

Tam burada, naçiz kitabımızın huzurlarınıza çıkmasında emekleri sebkat eden Ötüken Neşriyat'ın muhterem emekçileriyle birlikte, kıymetli bilgilerini cömertçe paylaşan, "ayaklı kütüphanelerimizden" Tahsin Yıldırım Beyefendi'ye, dakik, rakik ve mudakkik editörümüz kıymetli Oğuzhan Murat Öztürk Beyefendi'ye ve tüm bu çalışmalarım sırasında yükümü hafifleten, desteğini her zaman yanımda hissettiğim sevgili hayat arkadaşım Hilal'e hususen teşekkürlerimi sunarım.

Önsöz okumayı sevmeyen muhterem okuyucumuzu daha fazla üzmeden bu bahsi kapatıp öykümüze başlasak yerinde olacak. Eskiler söze "sihr-i helâl" demişler. Biz de ne sihirdir ne keramet yalnız meraktır marifet diyerek başlayalım…

Fakir Kulunuz
Mustafa B. Bozkurt
İstanbul-2023

FAKİRİZMİN RUHU

On dokuzuncu asrın başından yirminci asrın ortalarına kadar Avrupa sahne sanatlarını derinden etkilemiş bir konu olan *Fakirizm*i ele alırken, önce onun doğasını anlamlandırmak yerinde olacaktır. *Hazret-i Google*'a "fakirizm nedir?" diye sorduğumuzda bize şu iki temel cevabı (tabii ki Oxford sözlüğünden araklayarak) getiriyor;

> 1) İnsan vücudunun bütün kötülüklerin kaynağı olduğunu, ruhun kurtuluşu ve mutluluğu için bedene eziyet etmek gerektiğini öne süren ve bunu uygulayan Hint felsefesi, Hint çileciliği, Hint dervişliği.
>
> 2) Fakirlerin gösterdiği ve doğaüstü bir güce mâl edilen olağanüstü hünerler.

Her ilmin âlimi olan hazreti, tebrik etmek gerekir. Bazı noktalarda itiraz hakkımızı saklı tutarak şunu söylemeliyiz; fakirizm hadisesinin iki boyutu vardır, birincisi nefis terbiyesi, ikincisi ise bu yolla gösterilen harikuladeliklerdir.

Dilerseniz daha eğlenceli olduğu için olağanüstü tecrübelerin ruhundan bahsederek başlayalım. İnsanın vücuduna olan hâkimiyetini uzun süren riyâzet süreçleriyle artırması, vücudunda fevkalade tecrübeler yaşaması hadisesi, insanlık tarihi kadar eskidir dense yeridir. Mucizevi güçler bir çeşit arketiptir. Hemen her inanışta bu fevkaladelikleri gösteren kutsal adamlar bulunur, bunlara dair anlatılar herhangi bir inanca özgülenemeyecek kadar yaygın anlatılardır. Dünyanın her yerinde insanlar hastaları

iyileştirmek, ateşte yanmamak, suda yürümek, vücudunu kontrol etmek, açlık ve susuzluğa dayanmak, hayvanlara hükmetmek gibi çeşitli davranışlar sergiler ya da en azından sergilemeyi arzular. Bu davranışları sergileyenler sıklıkla nefislerinde yoğun ızdırapları dener. Çekilen bu acılar neticesinde "kutsal adam" fevkalade yeteneklere ulaşır. Bunlar haricinde doğrudan Tanrısal ilhamla bu yeteneklere ulaştıklarını ifade edenler de mevcuttur.

Kutsal adam anlatılarında sihirle kerametin, sihirbazlıkla velayetin sınırlarını çizmek güçtür. Gerçekten de kamusal alanda olağanüstü performanslar gösteren yahut gösterdiği rivayet olunan insanların önemli bir kısmı bir çeşit gözbağcılığından istifade etmektedirler. Bugün medeni bir Avrupa şehrinde dahi rahatlıkla rastlayabileceğimiz "havada oturma" mucizesinin aslında örtü altına gizlenmiş bir kaide sayesinde gerçekleştirildiğini biliriz. Ancak seyirciler açısından bunun bir önemi yoktur. Her defasında performatörün sanatını icra edişindeki ustalık gözlerimizi bağlar, sahnede bir anda uçmaya başlayan, testere ile kestiği asistanını tek parça olarak kutudan çıkaran bir sihirbazın sanatını sorgulamayız. Gösteriden zevk almak isteyen biri böyle tat kaçırıcı detayları es geçmek mecburiyetindedir!

Bugün bir çocuk eğlencesine dönüşen hokkabazlık, sihirbazlık ve türevleri eski dünyada daha çok ciddiye alınıyordu. Mesela zehirli yılanları birer urgan gibi atıp tutan yahut cam kırıklarını leblebi yer gibi yalayıp yutan birinin, halkın ilgisini kazanması işten bile değildi. Bu ilgi sıklıkla dinî heyecanla karışıyordu. Sokak sanatçıları, bu maharetlerini sergilemekle kalmıyor, hastaları kuvvetli nefesleriyle iyileştiriyor, kişilerin muratlarını yerine getiriyor, kaybolan eşyaları buluyorlardı. Bu performatörler için gösterdikleri basit numaralardan çok, o numaraların işaret ettiği kutsal hava önemliydi. Yani közlenmiş ateş

üstünde yürüyen bir münzevi, bu yürüyüşüyle kendi mesajının doğruluğunu göstermiş oluyordu. Yalancı birinin böyle olağanüstülükler göstermesi beklenmezdi. İnsanlar sıklıkla yoğun bedensel acıların sonunda nefislerine ve daha ötesinde hayatın olağan akışına etki etme becerisi kazandıklarını ispat etmek için böyle becerilere ihtiyaç duyuyordu. Vücudunda olağanüstü deneyimler sergileyen biri, vücudunun hâkimiyetini eline almış demekti. Sıradan insanlara mahsus acıdan, korkudan ve insiyaki davranışlardan uzaklaşmanın bir sembolüydü.

Yukarıdaki paragrafa göz nuru döken muhterem okuyucumuzdan bütün olağanüstülüklerin bir çeşit gözbağı yahut uzun süreli antrenmanların doğal ürünü olduğu neticesine varmamasını istirham ederiz. Pozitivist ve natüralist düşünme tarzımız her şeyin arkasında basit bir düzenbazlık, bu dünyanın maddi kurallarına uygun bir izah görme eğilimindedir. Neticede sabah uçak bileti alıp akşam dünyanın bir ucunda olabilmemiz, elimizdeki akıllı telefonlarla kıtalar arası görüşmeler yapabilmemiz olağanüstülüklere ilişkin bağışıklık sistemimizi güçlendirmiş, âdeta hayret duygumuzu elimizden almıştır. Her şeyin bizim bildiğimiz ölçülerde bir izahının olması makul bir beklenti olsa da düşüncelerimize bir yanılma payı bırakmakta yarar vardır. Kendisinden yardım isteyen birinin kayıp eşyasını birtakım cifir ve ebced hesaplarıyla bulan bir havasçı belki de bizim bilmediğimiz bir tekniğe vakıftır. Bazı pratiklerin zamanla unutulmuş ya da gizemli hâle gelmiş olmasına şaşmamak gerekir. Öyle ya beton gibi bugün için temel bir malzeme, Roma'daki muazzam Pantheon'da hatta Ayasofya'da bile kullanılmışken uzun asırlar boyunca unutulmuş, beton hazırlama tekniklerinin geri dönmesi için 19. yüzyılı beklemek gerekmiştir. Eskilerin bugün bize birtakım masallardan ve hatta akıl hastalıklarından ibaret görünen pratikleri belki de unuttuğumuz

MUSALAR VE SİHİRBAZLAR
Levant Bölgesi'nde Olağanüstü Deneyimler

Akdeniz (Levant) bölgesi, tarih boyunca kâhinlerin, falcıların, keramet sahiplerinin dolup taştığı bir sahaydı. Paganlar arasında kahinler, sihirbazlar ve mucize göstericileri son derece saygın bir yere sahipti. Nasıralı Mesih'in doğumunun yaklaştığı sıralarda çoktan Antik Yunan'ın *askesis* düşüncesi bedenin güçlendirilmesinden ibaret olmaktan çıkıp bedene ızdırabın bir görünümü olmuştu. Mısır çöllerinde yaşayan *Therapeutae*'ler ruhlarını tedavi etmek için tek başlarına hücrelerde yaşıyor, cinsî münasebetlerden kaçınıyor, birbirlerine zincirlerle bağlanıyor, hatta kendilerini kırbaçlıyor ancak buna karşın kerametler gösteriyorlardı. Mareotis Gölü civarındaki bu çileciler arasında Hermesçi, Orpheusçu ve benzeri paganlarla birlikte bir kısım Yahudi'nin de bulunduğu tahmin ediliyor. Bu asketikler zaman zaman olağanüstülükler sergiliyordu. Mesela pagan asketiklerden Apollonins henüz on altı yaşında evliliği, eti ve şarabı terk etmiş, saçını kesmeyen ve beş yıl boyunca suskunluk orucu tutan biriydi. Buna karşın rivayete göre kapalı kapılardan geçebiliyor, bütün dilleri anlıyor ve konuşuyor, ölüleri diriltiyordu. Apollonins'in mucizeleri Domitian'ın emriyle esir edilmesine engel olamadıysa da öldüğünde müritleri onun göğe yükseldiğine inandılar.[2] Mucize gösteren paganlar sadece Mısır'la sınır-

[2] Will Durant, *The Story of Civilization* , C. III, World Library Inc., 1994, s. 638-641.

lı değildi. Suriyeli Iamblichus (Yamliku), Neo-Platonist ve Pisagorcu felsefi görüşlerinin yanında gösterdiği "mucizeler" sayesinde ciddi bir ilgi uyandırmıştı. Yamliku'nun hayatını derleyen Manisalı Eunapius onu başkalarının düşüncelerini okuyan, ruhlarla görüşen hatta uçabilen ve şekil değiştirebilen bir adam olarak sunmuştur.[3]

Putperestler arasında bu tarz olağanüstülüklerden servet edinen sahtekârlar da eksik olmazdı. Mesela İskender (Alexander) adındaki Kastamonu/Abanalı bir düzenbaz, kariyerine gezgin bir şifacı olarak başlamıştı. Bizanslı arkadaşı Kokonas'la birlikte gezerken kendini Apollonins'in bir müridi, Tanrıça Soi'nin bir peygamberi olarak tanıtıyordu. Bu gezilerinde iki kafadar kafa kafaya verip korku ve ümidi nasıl kullanabileceklerini düşündüler. Pellas'ta (Makedonya) karşılaştıkları yılan oynatıcıları akıllarına güzel bir tezgâh getirecek, Alexander eline geçen bir yılan sayesinde kendisini Roma sikkelerine kadar taşıyacak bir şöhretin kapılarını aralayacaktı. Rivayetlere göre Abanalı sahtekârımız yılanı terbiye etmişti, hayvanın gerçek kafasını koltuğunun altına alıyor, sakalının altına koyduğu sahte kafayı ise bir düzenek yardımıyla konuşturuyordu. Romalılar arasında saflıkları ve her şeye kolay inanmalarıyla meşhur Paphlagonialı[4] hemşehrilerini kandırıp İnebolu'da Yılan-Tanrı *Glycon* adına bir kült oluşturdu. Ne ilginçtir bu yöremiz aradan iki bin yıl geçse de halkının safdilliğiyle şöhret bulacaktır. Karagöz oyununda saf Türk karakterinin adı Kastamonulu Oduncu Himmet'tir, Kastamonulu Türk Galib'in mizahi şiirlerinde Himmet ve Kezban adındaki iki saf Anadolu insanı karşımıza çıkar. Herhalde iklim ve coğrafya, milleti ne olursa olsun buranın insanına bir sade-dillik vermektedir. Neyse efendim,

---

3 Garth Fowden, *The Pagan Holy Man in Late Antique Society*, The Journal of Hellenic Studies, Vol. 102 (1982), s. 33-59.

4 Bugünkü Kastamonu ve havalisi.

Abanalı düzenbazımız "Kızım ne zaman evlenir, hayırlı bir kısmet çıkar mı, bizim altılı ne olur?" kabilinden sorulara kendisi cevap verirken aristokratların sorularını mutlaka Asklepios'un yeniden dünyaya gelmiş hâli olan Tanrı Glycon'a, yani terbiyeli yılana havale ediyordu. Aleksandr'ın Tanrı ile münasebeti yanında ayı yağından yapılmış şifalı kürlerden de ciddi bir servet ettiği söylenir. Öyle ya, Kastamonu'da ayı çıkması, ayıdan da yağ çıkmasına şaşılmaz; yörede el'an "Ayı çıhabülü, daş düşebülü," diye mizah kabilinden sözler dahi vardır. Ayı yağı, yılan sözü, minare gölgesi, davul tozu derken bu şarlatanın şöhreti bütün *Asya Minör*'de duyulmuştu. *Antoninus* vebası patlak verince onun yazdığı muskalarda şifa aranmış, imparatorlar kendisinden kehanet ister hâle gelmiş, bu nüfuzu sayesinde kızını Asya Valisi Rutilianus'la evlendirmeye muvaffak olmuştu. Her ne kadar Marcomman Savaşları sırasında Marcus Aurelius'a gönderdiği kehânet büyük bir fiyasko çıksa da Aleksandr, kurduğu dümeni sürdürmeyi başarmıştır. Neticede Delfi kâhinlerinin sıkıştıkça başvurduğu bir söz şöyle der: "Tanrı zaferi gösterdi ama kime ait olacağını söylemedi!"[5]

M.S. 300'lerde Tedâvülde Olan ve Glycon'u Gösteren Sikke
(Otto Nickl / Cc By-Sa 4.0))

[5] H.W. Fowler vd., *The Works of Lucian of Samosata*, The Clarendon Press, Oxford, 1905, s. 213-238.

KILIÇ MI KESER HİMMET GİYENİ
Havarık Gösteren Dervişler

Bir önceki bölümde tasavvufun kurucu isimlerinin ve genel tasavvuf teorisinin olağanüstülük ve ruhbanlık konusundaki görüşlerine yer vermiştik. Sufilerin kerametle ilgili temel yaklaşımları, olağanüstü davranışların sergilenmesine engel olmamıştır. Dervişlerin en yaygın kerametleri dervişlerin vücutlarını kesici aletlerle zedelemeleri, ateşle sınanmaları, zehirli hayvanlardan etkilenmemeleri gibi hâllerdi. Meşhur bir ilahide şu sözler geçer:

Zehî bahadur can terkin urur
Kılıç mı keser himmet giyeni

Evet, inanışa göre erenlerin himmetine erişen birini kılıç kesmez, ateş yakmazdı. (*Oda yanmaz dervişi Pirim Abdülkadir'in)* Burhan ya da havarık denen merasimler de bunun ispatı olarak sunuluyordu.

Bu kerametleri yaygınlaştıranlar öncelikle Rıfâî dervişleriydi. Menakıbına göre tarikatın piri olan Seyyid Ahmed Rıfâî Hazretleri, Medine-i Münevvere'ye gelir ve burada diğer seyyitlerle *hem-bezm-i sohbet* olmaya niyet eder. Ancak seyyitler, Seyyid Ahmed'i tanımaz ve tahkir eder. Bunun üzerine bu büyük veli Hz. Peygamber'in kabr-i şerifine giderek "Esselâmu aleyküm ya Ceddî!" der, kabrin içerisinden bir el uzanır "Ve aleyküm aelâm ya veledî" nidası duyulur. Seyyid Ahmed Rıfâî de o mübarek eli öper. Bu hadiseye "Takbilü Yedi'n-Nebî" hadisesi denir. Bu hadi-

se üzerine Medine halkı Ravza-i Mutahhara'nın parmaklıkları etrafında toplanır, Peygamber'in elini görmek için çırpınır ancak göremez. O kadar üzülürler ki hepsi canlarına kıymaya kasteder. Ancak ne yaparlarsa yapsınlar vücutlarına batan kılıçlar kesmez, derilerini yakması gereken ateşler yakmaz. Seyyid Ahmed bu acayip hadiseler üzerine mahcup olur. Çünkü kendi ifadesiyle "Keramet velilerin hayzıdır." Nasıl bir kadın muayyen gününü ilan etmezse keramet de gizlenmelidir. Ancak bir dua eder ve der ki "'Yâ Rab, tarîkime sâlik olacaklara bu esrârı bahşeyle!'" O günden beri Rıfâî dervişlerinden böyle kerametler daha doğrusu *havârık* denen olağanüstü hâller sâdır olmaktadır.[17] Bu durum Seyyid Ahmed er-Rıfâî menkıbesinden başka yazılı kaynaklarda da yer almıştır. Mesela Sıbt İbnü'l-Cevzî'nin *Mir'âtü'z-Zamân fî Târîhi'l-A'yân* adlı eserinde 1180'li yıllarda Bağdat'ta Rıfâîlerin böyle kerametler sergilediğini kaydeder. Rıfâî dervişlerinin olağanüstü hâlleriyle ilgili renkli ve geniş bir külliyat vardır. İbn Hallikan *Vefâyât'ul-A'yan*'da aslana binen, yılanları yutan, ateşte yürüyen dervişlerden bahseder. Ahmed Eflâkî Dede *Menâkıbu'l-Arifîn*'de, pek onaylar gibi durmasa da, Rıfâî dervişlerinin kerametlerini de kaydetmiştir. Önceki dönemlere ait kayıtlarda pek çok olağanüstü davranış aktarılsa da bir merasim/ritüel olarak bu davranışların ortaya konmasına ilişkin kayıtların on birinci yüzyıldan sonra artış gösterdiği görülmektedir.

Havarık ya da burhan gösterme daha çok kıyâmî yani ayakta zikreden tarikatlar arasında yaygın bir uygulamadır. Osmanlı'da Rıfâî, Kādirî, Sa'dî ve Bedevî tekkeleri bu hususta maruf tekkelerdir. Şiş, zarp, zarf, topuz, tığ, debbus gibi muhtelif isimlerle anılan kesici aletlerin yanak başta olmak üzere vücudun muhtelif kısımlarına sap-

[17] Ergün Öztürk, *Ahmed er-Rifâî ve Rifâiyye Tarikatı*, (Doktora Tezi, Necmeddin Erbakan Üniversitesi), Konya, 2021, s. 320.

lanmasına alet oynamak, burhan, berahin, darb'üş-şiş, darb'us-silah gibi isimler verilir. Bunlar haricinde akkor hâline getirilen bir demirin yalanması, bir közün ağızda tutulması gibi ateşle yapılan burhanlar da bulunuyordu, Türk tekke ıstılahında buna "Gül yalamak" denirdi. Şiş burhanında kan akmaz, aksa bile hemen durdurulurdu. Burhan merasimleri matem ayı olan muharrem hariç her ayda görülebilirdi.

Dervişler arasında Sa'dîyye'nin Piri Sa'deddin Cibâvî'nin oğlu Şeyh Yunus'a atfedilen *devse/devsiyye* de çok yaygın bir uygulamaydı. Rivayet olunur ki Şeyh Yunus Efendi hac seferinden dönüşünde Kahire'nin muhafızları kendisine giriş izni vermemiş, hazret de bunun üzerine yere cam testilerin konmasını emretmiş, üzerlerinden atla geçmiş, testilerin kırılmaması üzerine muhafızlar hazretin kerametine şahit olarak yolunu açmışlardır. Bu olağanüstü hadiseyi gören Mısırlı kadınlar Şeyh'in önüne çocuklarını atmışlar, Şeybânî çocukların da üzerinden atla geçmesine rağmen kimseye bir zarar ilişmemiştir. Bu hadise, daha sonraları Sa'dî tarikatında bir usul hâline gelmiştir.

Devse, Alexandre Bida, 1855.